

TÁRSULATI ÉVKÖNYV.

A M. P. I. T. 1906. évi működéséről.

(Az 1907. évi közgyűlésen felolvasott titkári jelentés.)

Társulatunk 1906-iki 18-ik munkaévének ismertetését annak az óriási veszteségnek jelentésével kezdem, a mely ezt az irodalmi egyesületet a mult év végső napjaiban érte.

1. **Hegedüs Sándor halála** érzékeny veszteség a magyar közéletnek politikai és közgazdasági ágaira, nagy veszteség közegyházunknak csaknem mindenik intézményére, mert Hegedüs mindenütt ott volt, a hol egyházában és hazájában dolgozni és áldozni kellett; de legsúlyosabb csapás erre az irodalmi társaságra nézve, melynek a boldogult nemcsak példás buzgóságú elnöke, nemcsak ékesszavú vezető lelke, hanem fejedelmileg bőkezű Mecaenása volt 13 éven keresztül. Hirtelen halála minden hozzátartozót mély gyászba borított, de közvetlen családján kívül senkit annyira szíven nem talált, mint ezt a szélesebb körű családját, mely az ő „fejének koronáját” vesztette el Hegedüs Sándorban. Társulatunk árván maradt vezetősége mindjárt a gyászeset alkalmával küldöttségileg (Antal G., Zsilinszky M. és Szóts F.) fejezte ki részvétét a gyászoló család előtt, a ravatalra koszorút helyeztetett és a temetésen testületileg megjelent; igazgatóválasztmányunk őszinte kegyelettel adózott az elhunyt emlékének és határozattá emelte, hogy felejthetetlen elnökének hervadhatatlan érdemeit külön ülés keretében emlékbeszéd tartásával fogja méltatni.

Tisztelettel kérem a t. Közgyűlést, hogy e jelentésem tudomásul vétele mellett, mai közgyűlésünk jegyzőkönyvének első pontját szenteljük Hegedüs Sándor áldott emlékének és hervadhatatlan érdemeinek.

2. A Társaság vagyoni ügyeiről a folyó év márczius 12-iki ülésen felülvizsgált *számadás, vagyonkimutatás és költségvetés* nyújt képet, melynek főbb vonásai a közgyűlési tagoknak előre megküldött nyomtatott kimutatásból láthatók.

A számadás szerint a Társaság 1906. évi bevétele a főpénztárnál 16,805 K 50 fillér, kiadása 16,695 K 29 fillér, alapszabályszerű tőkésítése 44 K 08 fillér és pénztármaradványa 66 K 13 fillér. -- A Károli-alapnál az 1906. évi bevétel 8234 K 79 fillér, a kiadás 6220 K 03 fillér s a pénztármaradvány 2014 K 76 fillér. — A számvizsgáló bizottság (Szilassy Aladár elnöklete alatt Ballagi Géza, Horváth Ödön és Petri Elek) a számadást gondosan megvizsgálta, kellő próbákkal ellenőrizte, a tételek okmányait és a pénztári letéteket számba vette, s mind a számvitelt, mind az értékeket teljesen rendben találta. A számvizsgálat alapján az igazgatóválasztmány azt javasolja a Közgyűlésnek, hogy a számvizsgáló jelentést általában tudomásul venni és Bendl Henrik társulati pénztárnoknak az 1906. évről a felmentvényt a szokásos fenntartás mellett megadni méltóztassék.

Egyben tisztelettel jelenti a Választmány, hogy a ropant nagy mennyiségű, számszerűen 17,043 K tagdíjhátralék behajtására a társulati ügyészt továbbra is megbizta, még pedig azzal az utasítással, hogy a már bepörölt hátralékosok ellen szükség esetében végrehajtást is foganatosítson, s hogy az összes többi hátralékosokat is szólítsa föl fizetésre és a fizetni nem akarókat pörölje be.

A *vagyonkimutatást* a számvizsgálók-jelentése alapján szintén felülvizsgálta és rendben találta a Választmány. E szerint a Társaság általános tőkéje 1906. évi december 31-én 125,247 K 64 fillér volt, a mi az előző évihez képest 622 K 04 fillér szaporodást jelent. A forgótőke gyanánt kezelt Károli-alap pénzkészlete csak 2014 K 76 fillér, a mi az előző évihez viszonyítva 1779 K 99 fillér apadást jelent. Ez főleg onnan keletkezett, hogy a „Koszorú“ tíz új füzetén és a „Házi Kincstár“ VII-dik kötetén kívül a Hastings-Csizmadia „Van Isten“ című munkájának írói és nyomtatási költségeit is ebből a pénztárból fedezték. A külön-külön rendeltetésű kisebb alapok (Bibliai Lexikon-, Szász Domokos-alap) a kamatok csatolásával valamicskét mind növekedtek, s az özv. Hegyi Mihályné hagyatékából is befolyt 1110 korona; de azért a Társaság vagyona az előző évihez képest 1214 K 06 fillérrel fogyott, mert 1906 december 31-én csak 130,256 K 18 fillér volt.

Az 1908. évi *költségvetést* egészen az eddigi alapon és a szokásos keretben következő zárótételekkel készítette el a

Választmány. Összes szükséglet a főpénztárnál 16,293 K 01 fill., összes fedezet 16,383 K, mutatkozó fölösleg, az alapszabályszerű tőkésítés után, 36 K. — Meg kell jegyezni, hogy a szükségleti előirányzatba az összes kiadásokat, közöttük a „Theologiai Szaklap“ 400 K segélyét is fölvette a Választmány, a fedezeti rovatnál azonban nincs számításba véve sem a hátralékokból várható, sem a vegyes kiadványokból (az előirányzott 100 koronán felül) remélhető bevétel, a mi csak növelni fogja a költségvetés realitását.

Kérem a t. Közgyűlést, hogy társulatunknak a kimutatásban részletezett költségvetését elfogadni és megerősíteni sziveskedjék.

3. **Kiadványaink 1906. évi forgalmáról** egészben véve kielégítő jelentést tehetek.

a) A *Koszorú*-füzetek kelendősége az 1906. évben ismét jelentékenyen emelkedett, a mennyiben az 1905-ben elkelt 33,068 számmal szemben az 1906. évben 45,767 számot adtunk el. Ebből a mennyiségből a Londoni Traktátus Társaság 21,460 számot vett át és azokat mind idehaza értékesítette, az Amerikában való terjesztést még csak részben kezdte meg. A Hornyánszky-czég gyűjteményes („Családi Könyvtár“) vásárlása és a lelkészek-tanítók egyenkénti eladása 24,307 számra terjedt. Az összes forgalom emelkedése, az előző évihez viszonyítva, 50%, a mi kétségkívül örvendetes tény. De még sokkal nagyobb forgalmat csinálhatnánk e vallásos füze-teinkkel, ha a terjesztésben az ország minden vidékén közreműködnének a sajtó útján való igehirdetésre is első sorban hivatott lelkészek, tanárok és tanítók. Egy munkával két nagy czélunk tennének hasznos szolgálatot. Erősítenék, fokoznák ifjúságunk és népünk protestáns öntudatát, a mi a jelenkori szocialista és klerikális világban elsőrendű pastorális és misziói feladat. De másrészt a tömegesebb eladással anyagilag is jelentékenyen támogatnák társulatunkat, melynek a népszerű vallásos iratok kiadására szolgáló Károli-alapja már nem képes a fokozódó igényeket kielégíteni.

Az eladott *Koszorú*-füzetekből, a közvetítői százalékok levonásával, összesen 2067 K 75 fillér a tiszta bevétel, a mivel szemben a tíz új füzet (121—130.) nyomtatási költsége és több régi füzet utánnyomása 1485 K 48 fillérbe került s így a bevétel 582 K 27 fillérrel több, mint a kiadás. Arról azonban nem szabad elfelejtkeznünk, hogy az írói és szerkesztői díjak, melyeket 920 koronával ismét néhai Hegedüs Sándor elnök úr fedezett, a közölt kimutatásban most sincsenek számításba véve.

Mindezek alapján kérem a t. Közgyűlést, méltóztassék a Koszorú forgalmának jelentékeny emelkedését örvendetes tudomásul venni, a terjesztésben közreműködő társulati tagoknak köszönetét és elismerését nyilvánítani s egyben felkérni a Társaság többi tagjait, hogy ez evangelizáló füzetkéink terjesztésében minél számosabban részt venni szíveskedjenek.

b) A *Házi Kincstár* kelendősége 1906-ban a várakozáson alul maradt; mert míg 1905-ben 1512 példány, addig a múlt évben csak 1197 példány volt az eladás útján való forgalom, a mihez azonban hozzászámítandó az a 803 példány, melyet a Választmány határozata alapján a pártfogó, alapító és rendes tagoknak az „Egyháztörténeti Adattár“ helyett tagilletmény fejében szolgáltatunk ki. Az eladott példányokból a közvetítói százalék levonása után 961 K 47 f. volt a Károli-alap bevétele, de ezzel szemben a nyomtatási és kötési költség (1070·86 + 73·10 =) együtt véve 1143 K 96 fillér, 182 K 49 fillérral több kiadást eredményezett, a mihez még hozzá kell számítani az ezer korona fordítói és revizori munkadíjat.

c) *Vegyes kiadványaink* a múlt évben elég szép kelendőségnek örvendettek. Elkelt ezekből 557 kötet és 102 füzet, a melyekből összesen 714 K 64 fillér volt a tiszta bevétel. Legtöbb példány a Hastings-Csizmadia „Van Isten“ cz. füzetéből (346), azután a Drummond „Természeti törvény“-éből (89) s a Kálvin „Keresztyén Vallás“-ából kelt el.

4. A Társaság Kálvin pályatétele, melyet 1906 decz. 31-diki lejárattal, 2000 K jutalommal tűztünk volt ki, sajnos, egészen meddő maradt. A pályázat tervezetet és egy kidolgozott fejezetet kívánt a kálvinizmusnak, mint vallás-erkölcsi rendszernek, mint egyházi szervezetnek és közéleti tényezőnek ismertetésére. A pályázat meddősége miatt a Társaságnak az az időszerű terve, hogy Kálvin születésének négyszázadik évfordulójára a kálvinizmusról egy nagyobb szabású monografiát adjon ki, ebben a formában nem sikerült. De a Választmány nem mondott le arról a reményről, hogy a Kálvin-évfordulót egy alkalomszerű kisebb monográfia kiadásával megünnepelje s e végből megbízta a titkárt, hogy Kálvinról mint reformátorról, mint exegetáról, mint dogmatikusról, mint etikusról, mint egyházszervezőről, mint iskolareformátorról, mint liturgusról és prédikátorról e végre felkért és önkényt jelentkező szerzők tollából 1909-re egy oly Kálvin-kötetet szerkesszen, a mely Kálvin világtörténeti jelentőségét megfelelő módon méltassa. A munkára eddig dr. Erdős József, dr. Antal Géza, Kenessey Béla, dr. Pruzsinszky Pál és mások vállalkoztak.

5. A Társaság kiadványai az 1906. évben mind az öt sorozatban kellő időben megjelentek és a tagoknak, kinek-kinek az öt megillető könyvilletmény a rendes időben megküldetett.

Az 1907. évi kiadványokat a f. évi márczius hóban tartott választmányi ülés állapította meg, a mikor felhatalmazást adott a titkárnak, hogy a mennyiben valamelyik sorozat illető kötete nem készülhetne el, a helyett más megfelelő művet adhasson ki, s hogy a *Koszorú* tíz új füzetére pályázatot hirdessen. A pályázat kihirdetése, június 15-iki lejárattal, megtörtént és a többi sorozatokban kiadásra szánt művek elkészülése bizton remélhető. A mónográfia-sorozatban dr. Masznyik Endre befejezi a „Jézus életé“-t, a kézirat kétharmadrészét be is küldte már a titkárhoz. Az „Egyháztörténeti Adattár“ kéziratát sajtó alá készítve nyomdába adta Stromp László szerkesztő, a ki azóta hirtelen és váratlanul elhunyt. A „Házi Kincstár“ VIII-dik kötetétől szánt „Jézus hasonlatai“ című munkán Raffay Sándor tagtársunk szorgalmasan dolgozik. Ugyancsak a márczius hónapi választmányi ülésen az egyes kiadványsorozatokba a jövő évekre is előjegyzett néhány munkát, hogy legyen a Társaságnak több évre szóló munka-programja s hogy a szerzők időt nyerjenek munkájok elkészítésére.

6. A *Koszorú* írói díjainak fedezéséről külön előterjesztést kíván tenni az igazgató választmány. Köztudomású tény, hogy a *Koszorú*-füzetek írói és szerkesztői díjait 13 éven keresztül felejthetetlen elnökünk, néhai Hegedüs Sándor fedezte, a ki erre a célra több mint 12 ezer koronát adott Társaságunknak, s a ki e nagy áldozatkészségével lehetővé tette e fontos kiadványsorozatunknak mind a megindítását, mind az eddig való fenntartását. Mert a két népszerű kiadványsorozatnak, a *Koszorú*- és a *Házi Kincstár*-nak kiadására szolgáló „Károli-alap“ a *Koszorú* költségeiből eddig is csak a nyomtatás árát bírta fedezni. A *Koszorú* Mecaenásának váratlan halála és a Károli-alapnak a számvizsgálatból is látható legyengülése az elé az alternatíva elé szorította az igazgató választmányt, hogy vagy szüntesse be a *Koszorú* és *Házi Kincstár* további kiadását, vagy gondoskodjék a *Koszorú* iródíjainak és a *Házi Kincstár* költségeinek valamely módon való előállításáról. Az igazgató választmány alapos megfontolás után egyértelműleg úgy döntött, hogy mind a két népszerű kiadványsorozatot tovább is fenntartja s a kiadási költségek fedezésére újabb anyagi forrásokat keres. Mert Isten, egyház, haza és a Hegedüs Sándor emléke iránt való véték-

nek tartja, hogy ez irodalmi Társaság egyik legáldásosabb működési ágát, keresztyén szociális tevékenységének egyik leghathatósabb fegyverét, minden erőlkifejtés és erőfeszítés nélkül, mindjárt az első nehézség láttára, úgyszólván, küzdelem nélkül a kezéből kiejtse. Az ilyen fegyverletétel nemcsak szégyenletes meghátrálás lenne Társaságunk magasztos hivatása elől, hanem halálhozó lemondás volna. Ezért a választmány elhatározta, hogy két népszerű kiadványsorozatának fenntartása érdekében 1-ször gyűjtést indít a Társaság tagjai és a protestáns közönség körében, hogy a Társaság Károli-alapjára alapítványokat, évjáradékokat és adományokat küldjenek; 2-szor megkeresi az egyházkerületeket, egyházmegyéket és a tehetősebb egyházközségeket, hogy a Koszorút és a Házi Kincstárt fenntartó Károli-alapra tehetségökhöz mért alapítványt tegyenek vagy évi járulékot vegyenek föl a költségvetésükbe, a minék fejében a Társaság a szórványokban élő hitsorsosok számára vagy az elemi és középiskolai tanulóknak megfelelő számú és értékű Házi Kincstár-kötetet és Koszorú-füzetet bocsátana rendelkezésükre; 3-szor külön megkeresésben felkéri a két evangéliumi egyház lelkészeit, tanintézeteti igazgatóit és evangéliumi egyesületeit, hogy a Koszorú és Házi Kincstár szorgalmas és buzgó terjesztése által a Károli-alap anyagi megerősítésében közreműködni s ezzel ezt a két becses evangéliumi kiadványsorozatot fenntartani és továbbfejlesztetni segítsenek.

7. A társulati tagok számáról azt jelenthetem, hogy fogyunk, de talán tisztulunk. Tavalyi névsorunkban a tagok összes száma 1645 volt, az ideiben 1580 lesz a létszám, ha időközben nem szaporodunk. A fogyás tehát 65. Az ezer koronás pártfogó-tagok száma 36; itt új tag herczeg Odescalchi Gyuláné; az alapítók száma 402, köztük új 5; a rendes tagok száma 610, a pártolóké 447, a segítőké 85; a fogyás az évdíjas tagok számlájára esik. Meghalt az 1906-ik év folyamán 52, kilépett 74, új tagul belépett 41. A kilépések meglehetősen nagy számának az a magyarázata, hogy rossz fizető tagtársainkat a nagy hátralék miatt pöröltetni vagyunk kénytelenek s a bepörölt tagok nagy része neheztelve itt hagyja társulatunkat. A belépések csekély számát az a sajnos körülmény magyarázza, hogy új tagok gyűjtésében nagyon kevés tagtársunk buzgólkodik, s hogy társulatunk áldásos működését még nagyon széles körökben nem igen ismerik. Tény, hogy protestáns értelmiségünk és gyülekezeteink köréből még nagyon sokan nem tagjai a M. P. I. Társaságnak, olyanok is, a kik és a melyek ilyen keresztyén közművelődési célra megbir-

nának évenként néhány korona áldozatot. E tekintetben a Társaság összes tagjainak a cselekvés terére kellene lépnie. Álljunk mindnyájan a taggyűjtők sorába, határozzuk el, hogy *egy év leforgása alatt mindenikünk szerez legalább egy új tagot a Társaságnak*. Ha minden tagtársunk megtenné ezt a csekély fáradságot, a megkészszerezett tagszám és a megkészszerezett anyagi erő egyszerre felvirágoztatná, nagy dolgokra képesítené irodalmi társulatunkat. Próbáljuk meg...!

8. A Társaság vidéki körei közül csak a *pozsonyiban* van lélek és élet, a többi köreink, sajnos, csak névlegesek. A pozsonyi kör dr. Dobroyits Mátyás főorvos elnöklete alatt a múlt évben is megtartotta szokásos két felolvasó ciklusát, az úgynevezett „*protestáns esték*“-et, a melyeken vallásos ének, buzdító költemény és termékenyítő felolvasás keretében ápolják és erősítik pozsonyi tagtársaink az evangéliomi protestáns szellemet. E mellett a pozsonyi kör Kovács Sándor vezetése alatt a *vallásos iratok terjesztésében* is szép sikerrel munkálkodott. Ezt a jó munkát mindig osztatlan örömmel és elismeréssel fogadta irodalmi társulatunk egész közönsége; csak az a különös, hogy még sem találkoznak ennek a derék pozsonyi példának más helyeken követői. Társulatunk választmánya néhány évvel ezelőtt ebben az irányban megkereste a magyar protestantizmus ötven legerősebb városi gyülekezetét, a hol számosabb intelligenciánk és magasabb iskoláink vannak s kérve-kérte ott lakó tagtársainkat, hogy tömörüljenek, szervezkedjenek a M. P. I. T. vidéki körévé és indítsák meg gyülekezetökben a nagy közönség evangéliomi termékenyítését, a protestáns szellem erősítését, a keresztyén hit és erkölcsi öntudat ébresztését s a protestáns egyháziasság fokozását. Erre a vallásos esték, akár egyszerű építő modorban, akár magasabb termékenyítő formában tartva, nagyon alkalmas intézmény. Buzdításunk, kérő szavunk, sajnos, pusztában kiáltó szó maradt. Vajh, meddig tart még ez a dermesztő, ez a halálos hitközöny?...

9. A Társaság halottjai most is elég számosak, 52-en költöztek el sorainkból. Felejthetetlen elnökünkön kívül a választmányból *Stromp* László pozsonyi theol. tanárt ragadta el fiatalon és váratlanul a halál. Nagy munkakedvvel szorgoskodott társulatunk céljának előmozdítása körül úgy is mint az „*Egyháztörténeti Adattár*“ szerkesztője, úgy is mint a pozsonyi kör tevékeny titkára. Alighogy sajtó alá rendezte az Adattár idei évfolyamának kéziratait, pár napra rá ágyba döntötte s hamarosan ki is oltotta munkás földi életét egy hirtelen támadt heveny baj. Áldás legyen emlékezetén.

Ezek, t. Közgyűlés, Társaságunk mult évi működésének főbb mozzanatai. Kétségkívül inkább csak ugartörés, talajkészítés, szántás és magvetés, mint aratás egyháztársadalmunk lelki szántóföldjén. Ám ha szerény s talán szegényes is e munka, de erős a meggyőződésünk, hogy jó és éppen korunknak való munka. Mert ha valamikor, úgy most van égető szükség arra, hogy a lelkeket, a családokat, az iskolákat és a társadalmat az evangéliom örök isteni erővel megtöltsük. Most, a mikor egyik oldalról az istentagadó nemzetköziség a tömegek nyomorára támaszkodva ádázul tombol és rombol hazánkban s hadat üzen minden eszményi és erkölcsi erőnek s intézménynek; most, a mikor másik oldalról a klerikalizmus a politikai és társadalmi hatalmakkal szövetkezve, önző uralmát mindenre kiterjeszteni akarja: most van legnagyobb szükség arra, hogy az evangéliom örök igazságait és megtartó szentségeit szóban és írásban, elméletben és gyakorlatban ez elé a beteg nemzet és sorvadozó társadalom elé tárjuk. Avagy nem látjátok-e, édes testvéreim, hogy ennek a magyar nemzetnek és magyar keresztyénségnek mint sorvadoznak az életadó szellemi, erkölcsi és hitbeli erői és intézményei? És nem tudjátok-e, hogy a valódi nemzetfenntartó és nemzetépítő ethikai erő egyedül az Istennek örök evangélioma és az embernek abból megtermékenyült és megszentelődött energiája, az Isten lelkéből lelkezett szent szabadság? És nem tudjátok-e, hogy ez a mi Társaságunk éppen a végből alakult, hogy az Isten evangéliomának örök világosságát és megváltó szentségét irodalmi és társadalmi úton a magyar társadalom lankadó tagjaiba bevigye, beoltsa, begyökereztesse? Ha ezt tudjuk, ha ennek az isteni erőnek lélekgyógyító és társadalomorvosló hatalmáról meg vagyunk győződve, akkor, atyámfiak, férfiak, mit állunk és nézünk ölbe tett kezekkel a lélekmentés és nemzetboldogítás sürgős feladatával szemben?! Miért nem sorakozunk *tömege- sen*, miért nem csatlakozik minden munkaerőnk, kik e Társaságban és az evangéliomi egyházakban vagyunk, miért nem egyesülünk mindnyájan erre a jó, erre a korszerű, erre a nélkülözhetetlenül szükséges munkára? A ki irni tud, írjon; a kinek ékes szava van, predikáljon, agitáljon; a kit Isten anyagiakkal áldott meg, anyagilag áldozzon; a kiben buzgóság és lelkesedés van, az a taggyűjtésben buzgólkodjék; a kit nevelő munkára hivatott a gondviselés, terjessze eszméinket, könyveinket, füzeteinket: Társaságunk kerete mindenkinek nyit tért a társulat érdekében való tevékenységre. Mert mindenkinek adatik a Lélek ajándéka haszonra és ha különbözők is a lelki ajándékok, de ugyanaz a lélek, a mely adja (II. Kor. 12: 7, 11.).

T. Közgyűlés! E közgyűlés alkalmából mi ünnepet is ülünk. Egy férfi emlékét ünnepeljük, a ki békében és háborúban hitének bajnoka, hazájának szabadsághőse vala. Állítsuk lelki szemeink elé (holnap testi szemeinkkel is láthatjuk ércalakját) szellemi képét annak a fejedelmi férfúnak, a ki hitéért és hazájáért, a ki szeretett fájának földi és mennyei boldogságáért a mostaninál még nehezebb időben fegyverrel is küzdött, vívott s míg nem győzött, nem vala nyugalma. Vegyünk az ő tetterős lelkéből tettekre buzdító erőt, merítsünk az ő hitvédő hitéből egyházépítő hitet és gyűjtsünk az ő honmentő hazafiságából hazátemelő munkás szeretetet. Ezek az evangéliumból vett ethikai erők képesítették Bocskay Istvánt három századdal ezelőtt fegyveres hitvédő és honmentő munkára; ezeknek az örök ethikai erőknek vallási kultusza és gyakorlati érvényesítése tehet és tesz minket, az ő késő utódait, hozzá méltó buzgó hitfelekké és erős honfiakká.

Azért ne lankadjunk, sőt erősödjünk. Folytassuk szent munkánkat a hitért és a hazáért, az evangélium erőivel felvértezve, Isten dicsőségére!

Szöts Farkas.